

ХРОНІКА

*Наталія Венжинович, Людмила Попович
(Сербія)*

ЧВЕРТЬ ВІКУ БЕЛГРАДСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ УКРАЇНІСТИКИ

17–19 листопада 2016 року в столиці Сербії відбулася Міжнародна наукова конференція «Україністика і слов'янський світ», присвячена 25-річчю запровадження україністичних студій на філологічному факультеті Белградського університету. Її організувала кафедра славістики цього університету, яку очолює професор Л. Попович. Упродовж роботи конференції було виголошено 46 доповідей. Обговорити вагомі проблеми дослідження української мови та літератури зібралися науковці з України, Сербії, Хорватії, Болгарії, Польщі, Словаччини, Росії, Угорщини, Італії, США, Ізраїлю, Японії тощо. На першому пленарному засіданні виступили з доповідями такі знані вчені-україністи: Л. Попович (Белград, голова Оргкомітету конференції) – «Роль та завдання україністики в сучасній славистиці (з нагоди 25-річчя сербської україністики)»; А. Загнітко (Київ) – «Типологія морфологічних категорій: еволюційно-динамічні процеси»; П. Векслер (Тель-Авів) – «Їдиш як унікальний інструмент для реконструкції та розшифрування іранізмів у германських та слов'янських мовах (з акцентом на Стародавньому Києві – Поліссі – Поділлі – Галичині)»; М. Номачі (Сапоро) – «Про проект літературної мови Західного Полісся, переглянутий через 30 років»; К. Кончаревич (Белград) – «Українська теолінгвістика сьогодні: фундаментальний та аплікативний аспекти»; Г. Лесная (Москва) – «Сис-

темно-структурні особливості української мови як іноземної слов'янської (в аспекті викладання у близькоспорідненій аудиторії).

На другому пленарному засіданні з інформацією про свої україністичні наукові розвідки виступили: М. Сібінович (Белград) – «Місце української літератури в сербській науці та культурі»; А. Даниленко (Нью-Йорк) – «Куліш про мову і про мову Куліша»; Я. Гарасим (Львів) – «Іван Франко і наукові школи у фольклористиці та літературознавстві»; А. Корнеєнко (Краків) – «Рецепція української літератури в польському контексті»; Є. Пашенко (Загреб) – «До історії зарубіжної україністики: україністика в Хорватії».

Після пленарних засідань робота конференції відбувалася в секційних засіданнях, де мовознавці виступили в чотирьох секціях: 1. Українська мова та слов'янський світ. Діалог культур. Були виголошені такі доповіді: М. Чижмарова (Пряшів) – «Українська мова та культура в Словаччині»; О. Баранівська (Краків) – «Порівняльний аналіз мови української і польської політичної еліти на початку ХХІ ст.»; І. Держанський, О. Сірук (Софія, Київ) – «Зайо Байо та Зайчик Побігайчик: болгарський і український стереотипи»; О. Сорока (Львів, Софія) – «Підручники з української мови для болгар в минулому і сьогодні». 2. Українська мова та слов'янський світ. Питання діахронічного та синхронічного аналізу. Науковими спостереженнями поділилися: О. Ковач (Будапешт) – «Визначення групи східнослов'янських запозичень серед слов'янізмів в угорській мові»; А. Стаменова (Софія) – «Лексичні давньо-болгаризми в сучасних українській та російській мовах»; Л. Кравченко (Київ) – «Фольклор як скарбниця української лексики і як засіб популяризації української мови серед молоді»; О. Сірук (Київ) – «Терміни свояцтва в болгарських і українських паралельних текстах»; О. Мудрий (Новий Сад) – «Західноукраїнські паралелі в сільськогосподарській лексиці»

русинів Воеводини». 3. Українська мова та слов'янський світ. Актуальні проблеми дослідження лексики та граматики. Виступили: О. Тимко-Дітко, С. Ірлюк (Загреб) – «Дієприкметники в українській, русинській, словацькій та хорватській мовах»; Р. Камберова (Софія) – «Лексичні і граматичні засоби вираження ввічливості в болгарській і в українській мовах»; М. Іванович (Белград) – «Типи мультиплікативів в українській мові»; О. Григор'єв (Київ) – «Лінгвістичний аспект концепту “Європа” в публіцистиці Миколи Хвильового»; А. Тепшич (Белград) – «Графічні прийоми візуалізації тексту (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена)». 4. Українська мова та слов'янський світ. Мовна картина світу українців та інших слов'янських народів. Наукові розвідки представили: Н. Венжинович (Ужгород) – «Мовна картина світу українців крізь призму фраземіки української мови»; Л. Петровська (Київ) – «Культурна карта слов'янського світу (за матеріалами лінгвокультурологічного дослідження етностереотипів серед українців)»; О. Орленко (Львів) – «Образно-схематична репрезентація часу»; А. Радованович (Нікшич) – «Слов'янська міфологія як елемент фразеології поетичного тексту»; С. Петрович (Белград) – «Сакральна лексема “бог” у мережі вербальних асоціацій української мови в порівнянні з російською».

На конференції працювали дві літературознавчі секції:

1. Українська література та слов'янський світ. Питання літературної рецепції. Свої доповіді оприлюднили: В. Соболев (Варшава) – «Польська рецепція літератури українського бароко»; О. Дзюба-Погребняк (Київ) – «Галичина в літературах південних слов'ян про Першу світову війну»; Л. Гарасим (Львів) – «Українсько-сербські міжфольклорні взаємини в культурологічній концепції Григорія Нудьги»; Ю. Драгойлович (Белград) – «Паратекстуальний код у художній прозі Ірени Карпи».
2. Українська література та слов'янський світ.

Письменник на тлі своєї епохи. У цій секції виступили: Й. Гетка (Варшава) – «Пісні як джерело досліджень української мови (на матеріалах пісень з василіанських видань XVIII століття)»; Г. Хоменко (Харків) – «Микола Хвильовий і Французька Республіка Словесності: парадокс перепрочитання»; Н. Бойко (Київ) – «Націєцентричний аспект творчості О. Я. Кониського»; О. Піскунова (Харків) – «Містика Миколи Хвильового як об'єкт світового літературознавства»; Т. Гаєв (Белград) – «Поезія Павла Тичини в сербському перекладі»; Н. Шарко-Голубович (Новий Сад) – «Міфологізм природи в українській поезії: вибіркова інтерпретація».

У роботі секції «Українська культура та слов'янський світ. Збереження національної ідентичності» взяли участь, виголосивши доповіді: О. Рум'янцев (Мачерата) – «Внесок І. М. Терлюка у збереження національної ідентичності українців Югославії»; Я. Рамач, М. Рамач (Новий Сад) – «Переклад Старого і Нового Завіту на русинську мову»; В. Власенко (Суми) – «Громадські організації української еміграції в Сербії в міжвоєнний період»; А. Яковлевич-Радунович (Белград) – «Душа Києва в сценарії Київських фресок Сергія Параджанова»; Д. Харді (Новий Сад) – «Балканські титули та маєтки князя Ростислава Михайловича»; Р. Крамар (Варшава) – «Український політичний фольклор в архівах радянських репресивних органів».

Упродовж роботи конференції функціонувала виставка найновіших україністичних видань, які після презентації були подаровані сербським колегам у бібліотеку кафедри. Під час перерв у наукових дискусіях виступали студенти-україністи філологічного факультету Белградського університету, демонструючи свої знання української мови.

Учасники цього поважного наукового зібрання були запрошені на прийом у Посольство України в Сербії, де мали конструктивну зустріч із Послом України в Сербії О. Александровичем, який виявив щирий інтерес до наукових проблем,

обговорюваних під час конференції. У процесі спілкування виникли нові ідеї щодо майбутньої міжнародної наукової співпраці, були встановлені нові наукові контакти. Відтак констатуємо, що конференція в Белграді дала могутній поштовх до наступних наукових студій у галузі україністики.

За результатами роботи Міжнародної наукової конференції видруковано збірник наукових праць «Україністика и словенски свет. Поводом 25 година україністичких студија на Универзитету у Београду» (Україністика 2017) ¹.

У контексті перегляду славістичного доробку сербських україністів за останні 25 років, напередодні IX Міжнародного конгресу україністів у Києві та XVI Міжнародного з'їзду славістів у Белграді, хотілося би виокремити праці, що свідчать про намагання сербських україністів зробити внесок у міжнародну україністику та славістику. Сербська україністика офіційно запроваджена на кафедрі славістики Белградського університету в 1991 році завдяки сприянню провідних сербських науковців, серед яких був і видатний сербський письменник М. Павич – перший голова Сербсько-українського товариства, що виникло того ж року в Белграді та поставило собі за мету формування академічної сербської україністики, яка б продовжила традицію українознавчих пошуків, передусім сербських барокознавців М. Павича, Д. Давидова, В. Ерчица та інших, але й розвинула нові дослідження в галузі української мови, літератури, історії та культури. Така ініціатива знайшла належну підтримку в колах відомих сербських славістів – літературознавця та перекладознавця М. Сибіновича, який очолив Сербсько-українське товариство після М. Павича, провідного сербського славіста-мовознавця, академіка П. Піпера, учених Б. Терзича й Б. Станковича, який тоді очолював кафедру славістики Белградського університету тощо.

Завдяки розумінню та підтримці керівництва філологічного факультету у 2002 році, коли для цього створили належ-

ні передумови, україністика переросла в самостійний науково-освітній напрямок – було сформовано групу, що готує фахових славістів-україністів. Сьогодні, святкуючи своє 25-річчя, Белградська україністика налічує майже 100 студентів, а через україністичні лави пройшли сотні славістів та неславістів, котрі працюють у різних куточках світу. Нині на кафедрі славістики філологічного факультету Белградського університету викладає шість україністів, з яких – два професори, два доценти та два лектори, яким допомагають асистенти з лав аспірантів.

Мовознавчі наукові дослідження белградських україністів мають переважно зіставний характер. Використовуючи в них матеріал декількох слов'янських мов, белградські науковці намагаються актуалізувати свої україністичні праці, зробити їх цікавими та цінними не тільки для україністів, але й для всіх славістів.

Уже в першому дослідженні в галузі сербської україністики «Семантика назв кольорів у російському, українському й сербському фольклорі», виконаному на філологічному факультеті Белградського університету в 1991 році Л. Попович [30], визначено шлях розвитку белградської україністики як галузі зіставних досліджень. Це підтверджують такі дисертації: магістерські – «Категорія перехідності в українській та сербській мовах: функціональний аспект» М. Іванович [20], «Семантика чисел у російській, українській та сербській мовах (на матеріалі фольклору XIX століття)» Т. Гаєв [6], «Дискурс політичної реклами в сербській, російській та українській мовах» Д. Василювич [1]; докторські – «Епістолярний дискурс української та сербської мов» Л. Попович [27], «Акціональність – семантика і форма в сучасних в українській та сербській мовах» М. Іванович [17].

Внесок сербських україністів у сербську та українську славистику вбачаємо передусім в актуальності їхніх досліджень. Сербські україністи одними з перших серед славістів

звернулися до зіставного дискурс-аналізу, в результаті чого з'явилася монографія «Епістолярний дискурс української та сербської мов» Л. Попович [27], у якій розроблено автентичний метод опису дискурсу як комунікативної гри, правила-ми якої зумовлено вживання певних мовних засобів, а також вибір макроструктурної моделі.

Інший аспект лінгвістики тексту – можливість виокремлення макроструктурних моделей текстів та прогнозування специфічних засобів зв'язності на рівні їхньої мікро- і макроструктури – висвітлено на теоретичному рівні в доповіді «Семантична структура метатекстуального хронотопу», зачитаній на XIII Міжнародному з'їзді славистів у Любляні Л. Попович [26].

Викладачі кафедри україністики Белградського університету вперше в зіставному плані описали декілька граматичних категорій у сербській та українській мовах, зокрема категорію перехідності [15; 16; 20; 21], категорію родів дієслівної дії [17; 18; 20; 28], категорію таксису [25; 29] тощо. У монографії «Категорія перехідності в українській та сербській мовах» М. Іванович [20] та низці її праць, присвячених даній проблематиці [15; 16], висвітлено у функційно-семантичному аспекті факти, які раніше не були предметом зіставного аналізу. Категорію перехідності в даних дослідженнях розглянуто одночасно як функційно-семантичне поле і сукупність граматичних форм, градуально протиставлених за ознакою перехідності / неперехідності. Такий підхід уможливив застосування методів аналізу, заснованих на виокремленні суміжних явищ, тобто не тільки прототипічно перехідних дієслів, але й таких, що можуть функціонувати як менш чи більш перехідні, залежно від умов реалізації їхнього значення. Наведена монографія є прикладом ефективного синтезу функційно-семантичного й когнітивно-граматичного методів, що сприяв точнішому визначенню і глибшому опису категорії перехідності.

Сербськими українцями запропоновано нову когнітивну модель дослідження категорії родів дієслівної дії. Ця категорія, попередньо описана українськими мовознавцями в рамках функційно-семантичної граматики, до появи монографії «Мовна картина дійсності. Когнітивний аспект контрастивного аналізу» Л. Попович [28] не привертала уваги сербських мовознавців. Когнітивний підхід, у даному випадку, вможливив взяти до уваги при описі родів дієслівної дії такі важливі параметри, як просторова метафора, спостерігач, перспектива, а також показати, що на основі виокремлених показників можна розрізняти підтипи одного акціонального значення. Найбільший розділ наведеної монографії – «Від концептуалізатора до ментальних конструктів» – ілюструє процес втілення мовних стереотипів дії, процесу та стану в граматичні конструкції шляхом метафоризації первинних просторових понять. У дослідженні використано теорію семантичних локалізацій сербського мовознавця П. Піпера. Запропонована модель зіставлення мовного матеріалу сприяє виявленню універсальних механізмів концептуалізації та виділенню особливих характеристик сербської та української мов з опертям на когнітивні процеси формування та актуалізації ментального досвіду.

У наведених дослідженнях увагу спрямовано і на виокремлення у слов'янських мовах функційно-семантичної категорії проспективності, яку трактують як сукупність мовних засобів, функцією яких є вираження передпочаткової фази дії – розмитого континууму, що об'єднує момент мовлення (висловлення мовцем прийнятого рішення щодо наступної дії) і момент референції із часом самої дії.

Актуальним серед граматичних досліджень у галузі славістики вважаємо й опис категорій, які раніше не привертали увагу дослідників сербської та української мов. Категорії таксису та евіденційності, уперше визначені Р. Якобсоном як

граматичні категорії у слов'янських мовах, не були предметом окремих лінгвістичних досліджень сербських та українських мовознавців до появи монографії «Контрастивна граматики української та сербської мов: таксис та евіденційність» Л. Попович [29], що вийшла друком у рамках серії «Сербська мова в порівнянні з іншими мовами» Сербської академії наук і мистецтв у 2014 році.

Комплексності опису даної категорії сприяло те, що дослідження є результатом тривалої роботи в рамках міжнародного наукового проекту Комісії з питань вивчення граматичної будови слов'янських мов при Міжнародному комітеті славістів під назвою «Таксис у слов'янських мовах» (2005–2012) під керівництвом В. Храковського, де сербським українцям доручено було описати вияви даної категорії як в українській, так і сербській мовах. Спостереження над таксисними функціями плюсквамперфекта в сербській, українській та інших слов'янських мовах були представлені на XV З'їзді славістів (доповідь «Про перфект та плюсквамперфект у слов'янських мовах на прикладі зіставного аналізу сербської та східнослов'янських мов» Л. Попович), а також у рамках тематичного блоку «Граматики слов'янських мов: основа типології і характерології», де заслухано доповідь «Валентний таксис в українській мові».

Опису категорії родів дієслівної дії (акціональності) в українській та сербській мовах присвячено монографію «Акціональність – семантика та форма в сучасних українській та сербській мовах» М. Іванович [17]. Новизна даного дослідження в сербському мовознавстві полягає в тім, що авторка розглянула не окремі дієслівні класи, а описала функційно-семантичну категорію родів дієслівної дії. Такий підхід уможливив аналіз усіх лексичних та синтаксичних засобів, які разом з акціональною семою, закладеною в дієслові, реалізують певне аспектуальне значення.

Досліджуючи українську літературу, сербські науковці зосереджують свою увагу на проблемах рецепції української літератури в Сербії, на вивченні фольклору та сучасних літературних явищ.

Хоча перші твори українських авторів перекладено сербською ще в XVII ст. [32], про систематичну рецепцію української літератури в Сербії можна говорити, починаючи з 90-х років XX ст., коли на кафедрі славістики Белградського університету сформувався коло славістів, які зробили вагомий внесок у справу популяризації української літератури та культури в Сербії. Саме тут зібралися сербські культурні діячі, з ініціативи яких було створено Сербсько-українське товариство (перший голова – М. Павич) з філією у Новому Саді, яка згодом переросла в самостійне Товариство (перший голова – С. Лалич). Серед цього кола варто виокремити ім'я видатного славіста, професора Белградського університету, плідного перекладача літературних творів М. Сибіновича. У його багатому творчому доробку та численних наукових працях, де переклад потрактовано як новий оригінал, вагоме місце посідають переклади з української літератури та статті про видатних українських літераторів. Переклади М. Сибіновича з української поезії склали основу капітальної антології української поезії XVI–XX ст. «У инат ветровима» (2002). До неї ввійшли твори 74-х українських поетів – українською та сербською мовами. На 687 сторінках представлено майже 6500 рядків перекладених віршів. За переклади, опубліковані в цій антології, Національна спілка письменників України в 2004 році присудила М. Сибіновичу Премію імені Івана Франка за переклад і популяризацію української літератури у світі. Того ж року Спілка літературних перекладачів Сербії присудила М. Сибіновичу премію за вагомий особистий внесок у розвиток перекладацької справи ². Вартість згаданих перекладів полягає не в кількості, хоча вона вражає, а в гармонійності перекла-

ду. Двомовне видання дає можливість переконатися, з якою майстерністю М. Сибінович перекладає вірші, що належать до різних культурних епох, різних стилів та жанрів. Силабічний, олександрійський та білий вірші, семіотичні експерименти епохи бароко та сонети сербською мовою зберігають переконливість та свіжість оригіналу і стають частиною спільного інтертексту, що однаково належить обом культурам.

Зацікавлення М. Сибіновича українською поезією не вичерпується згаданою антологією. Окрім численних статей та перекладів української поезії (які М. Сибінович, починаючи з 1993 року, публікує на сторінках літературних журналів), перекладач упорядкував та переклав вибрані поетичні твори сучасного українського поета В. Кордуна (2004), а також антологію (у співпраці з Л. Попович) репресованих українських поетів ХХ ст. «Тавровані» [13], його переклади лягли в основу нового видання вибраних творів «Кобзаря» Тараса Шевченка сербською мовою (2006). Результатом дослідження української літератури в контексті інших слов'янських літератур стали наукові нариси М. Сибіновича про українську поезію, що ввійшли до монографії «За обрієм...» [41]. Організовані М. Сибіновичем та іншими белградськими українцями численні літературні вечори, презентації, культурні заходи, присвячені українській літературі, залишили глибокий слід у сербській культурі. Статті М. Сибіновича про Т. Шевченка, М. Рильського, І. Драча, В. Кордуна, репресованих українських поетів, поетів 80–90-х років ХХ ст., про історію сербсько-українських взаємин, опубліковані в сербській та українській науковій періодиці та в окремих авторських виданнях, свідчать про те, що його робота над текстом оригіналу охоплює рівень автентичного трактування явищ, які вивчають, та виявлення їх місця серед споріднених явищ сербської та інших літератур.

Серед українців-випускників Белградського університету виокремимо й перекладацьку діяльність М. Іванович. Резуль-

татом її участі в роботі Перекладацької майстерні (Львів, 2001) стала драма «Закон» В. Винниченка (2002). Згодом М. Іванович із А. Татаренко переклали роман «Перверзія» Ю. Андруховича (2002), а також М. Іванович долучилася до перекладу «Антології українського постмодерного оповідання» (2005) тощо. Разом з іншими белградськими українцями – Т. Гаєвою, Ю. Драгойлович, Др. Василієвич та іншими – М. Іванович переклала тексти до «Антології сучасної української драми», що вийшла друком 2016 року.

Белградські студенти-україністи в 2004 році розпочали випуск часопису «Вікно»³, у якому систематично публікують свої переклади творів українських письменників. У студентському перекладі в 2007 році опубліковано збірку українських народних казок [43] з автентичними ілюстраціями відомого сербського художника, українця з походження, М. Писанюка, а також кіносценарій «Україна в огні» О. Довженка, що разом із щоденником митця, у перекладі Я. Сабадоша, заступника голови Сербсько-українського товариства в Белграді⁴, упорядника цього видання, увійшов до книжки «Україна в огні...» О. Довженка [9].

Другим, не менш важливим, осередком сербської україністики вважаємо коло українських, русинських і сербських учених та перекладачів Воеводини – регіону на півночі Сербії, де зосереджено проживають представники української (майже 5 тис. осіб) і русинської (майже 15 тис. осіб) громад, згуртованих навколо Сербсько-українського товариства в Новому Саді, а також Союзу русинів-українців, Українську національну раду та кафедру русинської мови та літератури філософського факультету Новосадського університету.

З 1990-х років Сербсько-українське товариство в м. Новому Саді виступає ініціатором та організатором проведення важливих міжнародних наукових конференцій: у 1996 році – «Іван Франко та серби» [14], а в 2003 році – «Переселення сербів до

Російського царства в XVIII столітті» [40]. Зусиллями викладачів кафедри русинської мови та літератури Новосадського університету в 2004 році організовано міжнародну наукову конференцію, присвячену видатному українсько-русинському культурному діячеві XIX ст., теологу, філософу, філологу та письменнику Г. Костельнику [2].

Коло україністичних досліджень викладачів філософського факультету Новосадського університету можна окреслити трьома напрямками – літературознавство (зокрема дослідження літератури русинської громади в Сербії), історіографія (зв'язки Галицько-Волинського князівства із середньовічними європейськими державами та хронологія русинських поселень у Сербії) та дослідження русинської говірки в Сербії.

Вагомим внеском у сербську україністику стала монографія «Українська література між Сходом і Заходом» професора Ю. Тамаша (1995). У книзі подано широку панораму розвитку української літератури в контексті світової, що вважаємо якісно новим етапом у розвитку україністики як наукової дисципліни. Ю. Тамаш виокремив найважливіші постаті української літератури, починаючи з І. Вишенського і до наших днів, проаналізував їх творчість у порівнянні з відповідними досягненнями світової літератури. Науковець відстоює ідею про необхідність вивчення української літератури в аспекті не тільки літературних впливів, але й історико-типологічних аналогій. Згадана монографія, а також монографії та статті науковця з історії русинської літератури, стали підставою для обрання Ю. Тамаша іноземним членом НАНУ.

Історіографічні дослідження Я. Рамача [36; 37; 38; 39], професора кафедри русинської мови і літератури, і Дж. Харді [47; 45; 46], доцента кафедри історії філософського факультету Новосадського університету, вирізняються опрацюванням автентичного матеріалу та його широкою інтерпретацією в контексті загальноєвропейської історії.

Представники української громади публікують матеріали про формування та розвиток українських осередків у колишній Югославії та Сербії, про їхні просвітні, культурні організації тощо у своїх періодичних виданнях – у часописі «Українське слово» й газеті «Рідне слово».

Мовознавці молодшого покоління – А.-Р. Фурман і О. Мудрий, випускники русиністичних студій Новосадського університету, – ведуть дисертаційні дослідження в галузі діалектології, зокрема історичної та термінологічної, за результатами яких публікують праці в українських та сербських періодичних наукових виданнях [22–24; 33–35].

Діяльність талановитих перекладачів української літератури у Воєводині, зокрема представників української громади Я. Комбіля й А. Лаврика, свідчить про те, що наближення української літератури до сербського читача в Сербії є результатом спільних зусиль українців, русинів та сербів⁵.

Більш докладно про досягнення сербських українців у галузі літературознавства подано в монографії «Фокусна перспектива української літератури» Л. Попович [32], у якій висвітлено розвиток процесу рецепції української літератури в Сербії та виокремлено його найважливіші моменти в зіставному аспекті. Книжка містить чотири розділи, у яких відстежено історичний розвиток української літератури, проаналізовано її рецепцію в Сербії, досліджено контактні співпадіння у творчості окремих сербських й українських письменників у широкому контексті їхньої життєвої філософії та творчості.

Розширену панораму рецепції української літератури в Сербії виявить однойменна докторська дисертація белградської україністки Т. Гаєв, яка, працюючи над дисертацією, публікує численні роботи щодо окресленої теми в сербських і українських наукових виданнях [4; 5; 8].

Доцент кафедри славістики Белградського університету Ю. Драгойлович досліджує українську постмодерністську лі-

тературу в контексті сербського та світового постмодерну [10–12]. Її праці вирізняються як автентичним трактуванням сучасної української літератури, яке засноване на застосуванні найновіших філософсько-літературознавчих парадигм, так і методичною новизною, коли йдеться про викладання української літератури в іноземній аудиторії.

Порівняльне вивчення сербського й українського фольклору становить один з важливих напрямів досліджень белградських україністів, оскільки саме цій проблематиці присвячені два дослідження белградських україністів [6; 30] та низку статей у науковій періодиці. У дослідженнях Л. Попович [48] висунуто гіпотезу про первинну категоризацію кольоропозначень у слов'янському фольклорі, засновану не на хроматичному принципі, а на показниках світозарності, чим, на думку авторки, можна пояснити амбівалентність їх символіки. Такий підхід є актуальним, перегукується з висновками досліджень з антропології та етнолінгвістики, що висувають докази про архаїчне членування кольорової гами, виходячи з уявлень про блискуче, осяйне.

Підсумовуючи, зауважимо, що поле наукових зацікавлень сербських україністів є доволі широким. Воно охоплює порівняльне вивчення граматичних категорій, включно з такими, що раніше не були предметом наукового аналізу сербських й українських мовознавців, дослідження в галузі когнітивної лінгвістики та лінгвістики тексту, порівняльне вивчення фольклору, проблем рецепції української літератури в Сербії, аналіз споріднених явищ у двох літературах, висвітлення окремих сторінок української історії та історії розвитку русинської громади в Сербії, а також діалектологічні дослідження русинської говірки тощо.

Перспективними напрямками для розвитку україністики в Сербії вважаємо поглиблення теоретичних досліджень, порівняльного аналізу української, сербської та інших мов і літератур – як слов'янських, так й інших європейських, укладан-

ня двомовного українсько-сербського і сербсько-українського словника, активну перекладацьку діяльність, організацію культурних заходів з метою популяризації української культури, співпрацю з українською громадою та сербськими культурними установами, підготовку нових фахівців-україністів, а в майбутньому, коли для цього будуть відповідні матеріальні умови, – організацію діалектологічних експедицій з метою анкетування представників української громади в Сербії, що налічує майже 5 тис. осіб, наукове опрацювання матеріалів експедицій та публікації монографій тощо. Результатом подальшого зіставного вивчення української та сербської мов і літератур стануть нові теоретичні надбання сербських україністів, цінні для славістики загалом, що сприятиме подальшому зміцненню авторитету україністики в Сербії, захистить її від небезпеки бути зведеною до провінційної, вузькоспеціалізованої галузі, у чім вбачаємо запоруку її перспективного розвитку.

ПРИМІТКИ

¹ Зі збірником можна ознайомитися на сайті белградської академічної україністики: <http://ukrajinistika.edu.rs/ukrajinistika-i-slovenski-svet/>.

² Премію за художній переклад з української літератури було присуджено в Сербії не тільки М. Сибіновичу, а й Д. Максимович, М. Ковачу й Л. Хайдуковичу. Їхньому перекладацькому доробку присвячено окремі розділи монографії «Фокусна перспектива української літератури» Л. Попович [32].

³ Загалом опубліковано шість чисел часопису, до яких увійшли сербські переклади класичних і сучасних творів української літератури, здійснені студентами, а також наукові та творчі роботи студентів, їхні есе про українську культуру тощо. Тепер редакторами сербської частини часопису є М. Іванович, Д. Васи́лівич і М. Костич, у той час як редагуванням україномовних текстів займаються Ю. Драгойлович й А. Тепшич. Електронний варіант часопису розміщено на web-сторінці кафедри україністики Белградського університету – www.ukrajinistika.edu.rs (редактор сайту – Д. Чосич). На сайті міститься інформація про організовані белградськими

україністами заходи, спрямовані на ознайомлення широкого загалу Сербії зі здобутками української культури.

⁴ Згаданий проект було зніційовано під час проведення круглого столу, присвяченого рецепції творчості О. Довженка в Сербії, у рамках «Днів української культури», організованих Сербсько-українським товариством у Белграді (голова – Л. Попович, квітень – травень 2000 р.). Див. докладніше про захід на сторінці електронного проекту: *Растко*: www.rastko.rs.

⁵ Більш розлого про переклади творів сучасної української літератури в Сербії за останні десятиліття подано у статті «Про українську літературу в Сербії в 21 столітті» (2015).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Василюєвић Д. Дискурс политичке рекламе у српском, руском и украинском језику : рукопис мастер рада. Београд : Филолошки факултет, 2013.

2. Гавриїл Костельник на тлі доби: пошук істини : зб. наук. пр. / Я. Гарасим (ред.). Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2007.

3. Гаєв Т. Поезија Тараса Шевченка у српском преводу. *Анали Филолошког факултета*. 2015. 27/2. С. 23–38.

4. Гаєв Т. Рецепција стваралаштва Михајла Коцјубинског у српској култури. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 25. С. 155–167.

5. Гаєв Т. Рецепција українског постмодернизма у српској култури. *Међународни научни састанак слависта у Вукове дане*. 2016. 45/2. Т. 2. С. 495–504.

6. Гаєв Т. Семантика бројева у руском, украинском и српском језику (на материјалу фолклора XIX века). Рукопис : магистарског рада. Београд : Филолошки факултет, 2007.

7. Гаєв Т. Филозофија Григорија Сковороде и просветитељска филозофија у Украјини друге половине XVIII века. *Анали Филолошког факултета*. 2011. 23/1. С. 191–204.

8. Гаєв Т. Рецепција української літератури в сербській культурі. *Українська*. 2011. 6. С. 192–216.

9. Довженко О. Украјина у пламену. Избор из стваралаштва и живота / Ј. Сабадош (прир.). Нови Сад : Савез Русина и Украјинаца Србије и Црне Горе, 2006.

10. Драгойлович Ю. Автобіографічні наративи у прозі Світлани Пиркало та Ірени Карпи : фемінний дискурс української літератури початку ХХІ століття. *Зборник Матице српске за славистику*. 2014. 85. С. 119–133.

11. Драгойловић Ј. Музикалізація књижевне фикиције као пример интермедіјалности: роман у новелама Марије Вајно Топло двориште, или Рапсодија гудачког квартета. *Филолошки преглед*. 2013. 2. С. 55–65.

12. Драгойлович Ю. Фантастика versus реальність в історіях двох винаходів («Сонячна машина» В. Винниченка, «Хронос» Т. Антиповича). *Слов'янська фантастика : зб. наук. пр.* Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. С. 309–320.

13. Жигосани. Антологія поезії репресованих українських песника / Љ. Поповић, М. Сибиновић (прир.); М. Сибиновић (прев.). Нови Сад : Национални савез Украјинаца, 2006.

14. Иван Франко и Срби. Зборник радова Међународног симпозијума одржаног у Новом Саду 25–27 новембра 1996. Нови Сад : Српско-украјинско друштво, Архив Војводине, 2006.

15. Иванович М. Умови нейтралізації перехідності в українській та сербській мовах. *Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Мовознавство : зб. наук. ст.* Чернівці, 2003. С. 264–267.

16. Иванович М. Форма прямого додатка в заперечних конструкціях в українській і сербській мовах. *Проблеми слов'янознавства*. 2004. 54. С. 113–121.

17. Ивановић М. Акционалност – семантика и форма у савременом украјинском и српском језику. Београд : Филолошки факултет, 2016.

18. Ивановић М. Акционалне класе финалних глагола у украјинском и српском језику. *Славистика*. 2012. 26. С. 206–214.

19. Ивановић М. О категорији глаголске плуралности у светлу аспектуалности (на материјалу српског језика). *Зборник Матице српске за филологију*. 2013. 6/1. С. 77–87.

20. Ивановић М. Прелазност у украјинском и српском језику: функционални аспект. Београд : Задужбина Андрејевић, 2007.

21. Ивановић М. Структура поља прелазности у украјинском и српском језику. *Зборник Матице српске за славистику*. 2005. 68. С. 179–187.

22. Мудри А. Називи пољопривредних алатки и справа код војвођанских Русина. *Славистика*. 2012. 26. С. 182–198.

23. Мудри А. Називи корова и биљних паразита код Русина у Војводини. *Славистика*. 2013. 17. С. 314–320.

24. Мудри А. Назви превозних средствох у польоділстве при Руснацох у Войводини. *Славистика*. 2014. 18. С. 275–281.

25. Попович Л. Граматичні та семантичні функції плюсквамперфекта в сучасній українській мові. *Акцентологія. Етимологія. Семантика. До 75-річчя академіка НАН України В. Г. Склярєнка*. Київ : Наукова думка, 2012. С. 653–673.

26. Попович Л. Семантическа структура метатекстуального хронотопа. *Зборник Матице српске за славистику*. 2003. 63. С. 177–200 [Зборник радова учесника XIII Међународног конгреса слависта у Љубљани].

27. Поповић Љ. Епистоларни дискурс украјинског и српског језика. Београд : Филолошки факултет, 2000.

28. Поповић Љ. Језичка слика стварности. Когнитивни аспект контрастивне анализе. Београд : Филолошки факултет, 2008.

29. Поповић Љ. Контрастивна граматика украјинског и српског језика: таксис и евиденцијалност. Београд : САНУ, Одељење језика и књижевности. 2012/2014 [Српски језик у поређењу са другим језицима, књ. 3].

30. Поповић Љ. Семантика назива за боје у руском, украјинском и српском фолклору : рукопис магистерског рада. Београд : Филолошки факултет, 1991.

31. Поповић Љ. Универзално и специфично у семантици назива за боје у словенском фолклору. *Заједничко у словенском фолклору. Љ. Раденковић (ур.)*. Београд : Балканолошки институт САНУ, 2012. С. 399–414 [Посебна издања 117].

32. Поповић Љ. Фокусна перспектива украјинске књижевности. Београд : Филолошки факултет, 2007.

33. Рамач А. Бачванско-сримскиј говор на територији Србији: функционалниј аспект. *Украјинська мова*. 2007. 1. С. 43–50.

34. Рамач Ф. А. Лингвистични начала М. Кочиша. *Studia Ruthenica*. 2010. 15. С. 11–19.

35. Рамач Ф. А. Особљивосци консонантизма едней рускеј рукописней књижки з конца XIX вику. *Величина малих језичких, књижевних, културних и историјских традиција*. Нови Сад, 2012. С. 287–305.

36. Рамач Ј. Еротска проза Русина / Украјинаца у Аустро-Угарској у записима Володимира Хнатјука. *Славистика*. 2004. 8. С. 337–343.

37. Рамач Ј. Исељавање Срба у јужну Русију / Украјину средином века и досељавање Русина из североисточне Угарске у Бачку – додирне тачке и разлике. *Сеоба Срба у Руско царство половином 18 века. Зборник радова са међународног научног скупа у Новом Саду*. Нови Сад, 2005. С. 377–384.

38. Рамач Ј. Иван Франко у публицистици о Србима. *Иван Франко и Срби : зборник радова са Међународног симпозијума*. Нови Сад : Српско-украјинско друштво, Архив Војводине, 2006. С. 65–74.

39. Рамач Ј. Руснаци у Южней Угорскеј (1751–1918). Нови Сад : Войводянска академия наукох и уметносцох, 2007.

40. Сеоба Срба у Руско царство половином 18 века. *Зборник радова са међународног научног скупа у Новом Саду, 7–9 маја 2003*. Нови Сад, 2005.

41. Сибиновић М. Иза хоризонта. Огледи из руске, украјинске, белоруске и грузијске књижевности. Београд : Чигоја штампа, 2002.

42. Украјинистика и словенски свет. Поводом 25 година украјинистике на Универзитету у Београду. *Зборник научних радова. Љ. Поповић (гл. ур.)*. Београд : Филолошки факултет, 2017. 450 с.

43. Украјинске бајке : на украјинском и српском језику / М. Ивановић (прир.), М. Писањук (илустр.). Нови Сад : Савез Русина и Украјинаца Србије, 2007.

44. Харди Ђ. Володимир Гнатюк о социјалних обставинах при бачванско-сримских Руснацох. *Шветлосц*. 1998. 1–2. С. 49–53.

45. Харди Ђ. Наследници Кијева између краљевске круне и татарског јарма. Студија о државно-правном положају Галичке и Галичко-Волинске кнежевине до 1264. Нови Сад : Филозофски факултет у Новом Саду, 2002 [Монографије. Књига 41].

46. Харди Ђ. О значењу братства галичког кнеза Романа Мстиславића са угарским краљем Андријом II и краковским кнезом Лешком Белим у казивању галичког летописца. *Славистика*. 2004. 8. С. 361–368.

47. Харди Ђ. Улога Руских календарох у формовану националног идентитета бачванско-сримских Руснацох (1921–1941). *Шветлосц*. 2001. 4. С. 408–417.

48. Popovic L. Prototypical and Stereotypical Color in Slavic Languages: Models Based on Folklore. *Anthropology of Color: Interdisciplinary Multilevel Modeling* Robert E. Mac Laury, Galina V. Paramei (eds.). Amsterdam–Philadelphia : John Benjamins, 2007. P. 408–422.

REFERENCES

1. Vasiljević D. (2013) *Diskurs političke reklame u srpskom, ruskom i ukrajinskom jeziku: rukopis master rada* [Discourse on political advertising in Serbian, Russian and Ukrainian languages]. Belgrade: Philological Faculty.

2. Harasym Y. (ed.) (2007) *Havryyil Kostel'nyk na tli doby: poshuk istyny* [Havryyil Kostelnyk amid the day: a search for truth]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv.

3. Gaev T. (2015) Poezija Tarasa Ševčenka u srpskom prevodu [Taras Shevchenko's poetry in Serbian translation]. *Anali Filološkog fakulteta* [The Yearbook of the Philological Faculty], no. 27/2, pp. 23–38.

4. Gaev T. (2014) Recepcija stvaralaštva Mihajla Kocjubinskogo u srpskoj kulturi [Reception of Mykhailo Kotsiubynsky's work in Serbian culture]. *Komparatyvni doslidzhenn'a slovyans'kykh mov i literatur. Pamyati akademika Leonida Bulakhovs'koho* [Comparative studies of Slavic languages. In memory of academician Leonid Bulakhovsky], vol. 25, pp. 155–167.

5. Gaev T. (2016) Recepcija ukrajinskog postmodernizma u srpskoj kulturi [Reception of Ukrainian post-modernism in Serbian culture]. *Međunarodni naučni sastanak slavista u Vukove dane* [International scientific Slavic meeting during Wolf Days], no. 45/2, vol. 2, pp. 495–504.

6. Gaev T. (2007) *Semantika brojeva u ruskom, ukrajinskom i srpskom jeziku (na materijalu folkloru XIX veka)* [The semantics of numbers in Russian, Ukrainian and Serbian languages (on material of the 19th century folklore)]. Belgrade: Philological Faculty.

7. Gaev T. (2011) Filozofija Grigorija Skovorode i prosvetiteljska filozofija u Ukrajini druge polovine XVIII veka [Hryhorii Skovoroda's philosophy and educational philosophy in Ukraine in the second half of the 18th century]. *Anali Filološkog fakulteta* [The Yearbook of the Philological Faculty], no. 23/1, pp. 191–204.

8. Haiev T. (2011) Retsepsiia ukrainskoi literatury v serbskii kulturi [Reception of Ukrainian culture in Serbian culture]. *Ukras*, no. 6, pp. 192–216.

9. Dovzhenko O. (2006) *Ukrajina u plamenu* [Ukraine on fire]. Novi Sad: Savez Rusina I Ukrajinaca Srbije i Crne Gore.

10. Drahoilovych Yu. (2014) Avtobiohrafichni naratyvy u prozi Svitlany Pyrkalo ta Ireny Karpy: feminni diskurs ukrayinskoi literatury pochatku XXI stolittia [Autobiographical narratives in Svitlana Pyrkalo's and Irena Karpa's prose: feminist discourse of Ukrainian literature at the beginning of the 21st century]. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* [Serbian Matice collection of the works on Slavic studies], no. 85, pp. 119–133.

11. Dragoylovych J. (2013) Muzikalizacija književne fikcije kao primer intermedijalnosti: roman u novelama Marije Vajno Toplo dvorište, ili Rapsodija gudačkog kvarteta [The fiction musicality as an example of intermediality: the Mariya Vayno's novel in novellas “Warm yard, or Rhapsody of string quartet”]. *Filološki pregled* [Philological examination], no. 2, pp. 55–65.

12. Drahoilovych Yu. (2012) Fantastyka versus realnist v istoriiakh dvokh vynakhodiv («Soniachna mashyna» V. Vynnychenka, «Kronos» T. Antypovycha) [Fantastic and reality in the history of two inventions (V. Vynnychenko's "The Solar Machine", T. Antypovych's "Hronos")]. *Slovianska fantastyka* [Slavic fantastic]. Kyiv: Kyiv University, pp. 309–320.

13. Popović Lj., Sibirnović M., Sibirnović M. (2006) *Žigosani. Antologija poezije represovanih ukrajinskih pesnika* [Zhigosani. The anthology of the repressed Ukrainian poet's works]. Novi Sad: Nacionalni savez Ukrajinaca.

14. Srpsko-ukrajinsko društvo (2006) *Ivan Franko i Srbi. Zbornik radova Međunarodnog simpozijuma održanog u Novom Sadu 25–27. novembra 1996* [Ivan Franko and Serbs. The compendium of the International Symposium in Novi Sad, November 25, 1996]. Novi Sad: Srpsko-ukrajinsko društvo, Arhiv Vojvodine.

15. Ivanovych M. (2003) Umovy neitralizatsii perekhidnosti v ukrajinskii ta serbskii movakh [Conditions for neutralization of transitivity in Ukrainian and Serbian languages]. *Materialy V kongresu Mizhnarodnoi asotsiatsii ukrainistiv. Movoznavstvo* [The proceedings of the 5th Congress of the International Association of Ukrainian Studies. Linguistics.]. Chernivtsi, pp. 264–267.

16. Ivanovych M. (2004) Forma priamoho dodatka v zaperechnykh konstruksiiakh v ukrajinskii i serbskii movakh [The direct object form in negative constructions in Ukrainian and Serbian languages]. *Problemy slovyanoznavstva* [The problems of Slavic studies], no. 5, pp. 113–121.

17. Ivanović M. (2016) *Akcionalnost – semantika i forma u savremenom ukrajinskom i srpskom jeziku* [Actionality – the semantics and form in modern Ukrainian and Serbian languages]. Belgrade: Philological Faculty.

18. Ivanović M. (2012) Akcionalne klase finalnih glagola u ukrajinskom i srpskom jeziku [Actional classes of final verbs in Ukrainian and Serbian languages]. *Slavistika* [Slavistics], no. 26, pp. 206–214.

19. Ivanović M. (2013) O kategoriji glagolske pluralnosti u svetlu aspektualnosti (na materijalu srpskog jezika) [About the category of the verbal multiplicity in the light of aspectuality (on material of Serbian language)]. *Zbornik Matice srpske za filologijui* [Serbian Matice collection of the works on Slavic studies], no. 6/1, pp. 77–87.

20. Ivanović M. (2007) *Prelaznost u ukrajinskom i srpskom jeziku: funkcionalni aspekt* [Transitivity in Ukrainian and Serbian languages: the functional aspect]. Belgrade: Zadužbina Andrejević.

21. Ivanović M. (2005) Struktura polja prelaznosti u ukrajinskom i srpskom jeziku [The structure of transition area in Ukrainian and Serbian languages]. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* [Serbian Matice collection of the works on Slavic studies], no. 68, pp. 179–187.

22. Mudri A. (2012) Nazivi poljoprivrednih alatki i sprava kod vojvođanskih Rusina [The naming of agricultural tools and equipment by Rusyns in Vojvodina]. *Slavistika* [Slavistics], no. 26, pp. 182–198.

23. Mudri A. (2013) Nazivi korova i biljnih parazita kod Rusina u Vojvodini [The naming of weeds and parasitic greenery by Rusyns in Vojvodina]. *Slavistika* [Slavistics], no. 17, pp. 314–320.

24. Mudri A. (2014) Nazvy prevoznnykh sredstvokh u pol'odilstve pri Rusnacokh u Voyvodyni [The naming of vehicles in the area of agriculture by Rusyns in Vojvodina]. *Slavistika* [Slavistics], no. 18, pp. 275–281.

25. Popovych L. (2012) Hramatychni ta semantychni funktsii pliuskvamperfekta v suchasniy ukrainskii movi [Grammatical and semantic functions in modern Ukrainian language]. *Aktsentolohiia. Etymolohiia. Semantyka. Do 75-richcha akademika NAN Ukrainy V. H. Skliarenka* [Accentology. Etymology. Semantics. To the 75th anniversary of the academician of the National Academy of Science of Ukraine V. G. Skliarenko]. Kyiv: Naukova dumka, pp. 653–673.

26. Popovich L. (2003) Semanticheskaya struktura metatekstualnogo khronotopa [The semantic structure of the metatextual chronotope]. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* [Serbian Matice collection of the works on Slavic studies], no. 63, pp. 177–200.

27. Popović Lj. (2000) *Epistolarni diskurs ukrajinskog i srpskog jezika* [Epistolary discourse in Ukrainian and Serbian languages]. Belgrade: Philological Faculty.

28. Popović Lj. (2008) *Jezička slika stvarnosti. Kognitivni aspekt kontrastivne analize* [The language picture of the realities. The cognitive aspect of the contrastive analysis]. Belgrade: Philological Faculty.

29. Popović Lj. (2012–2014) *Kontrastivna gramatika ukrajinskog i srpskog jezika: taksis i evidencijalnost* [The contrastive grammar of Ukrainian and Serbian language: facts and evidence]. Belgrade: SANU, Language and Literature Department.

30. Popović Lj. (1991) *Semantika naziva za boje u ruskom, ukrajinskom i srpskom folkloru: rukopis magisterskog rada* [The semantics of colors names in Russian, Ukrainian and Serbian folklore: the handwritten master's theses]. Belgrade: Philological Faculty.

31. Popović Lj. (2012) Univerzalno i specifično u semantici naziva za boje u slovenskom folkloru [The universal and specific in the semantics of colors names in Slovenian folklore]. *Zajedničko u slovenskom folkloru* [The common in Slovenian folklore]. Belgrade: Institute for Balkan Studies SANU, pp. 399–414.

32. Popović Lj. (2007) *Fokusna perspektiva ukrajinske književnosti* [Focusing look at Ukrainian literature]. Belgrade: Philological Faculty.

33. Ramach A. (2007) Bachvansko-srymskyi hovir na terytorii Serbii: funkcionalnyi aspekt [Bachvansko-srymsky subdialect in the territory of Serbia: the functional aspect]. *Ukrainska mova* [Ukrainian language], no. 1, pp. 43–50.

34. Ramach F. A. (2010) Lingvistychni nachala M. Kochyshya [M. Kochysh's linguistic basis]. *Studia Ruthenica*, no. 15, pp. 11–19.

35. Ramach F. A. (2012) Osobl'ivosci konsonantyzma yedney ruskey rukopysney kn'izhki z konca XIX viku [The peculiarities of consonants in the single Russian handwritten book from the end of the 19th century]. *Velichina malikh jezichkikh, kn'izhevnikh, kulturnih i istoriyskikh tradiciya* [The value of small linguistic, literary, cultural and historical traditions]. Novi Sad, pp. 287–305.

36. Ramač J. (2004) Erotska proza Rusina / Ukrajinaca u Austro-Ugarskoj u zapisima Volodimira Hnatjuka [Erotic prose of Ruthenians / Ukrainians in Austro-Hungary in Volodymyr Hnatiuk's notes]. *Slavistika* [Slavistics], no. 8, pp. 337–343.

37. Ramač J. (2005) Iseljavanje Srba u južnu Rusiju / Ukrajinu sredinom veka i doseljavanje Rusina iz severoistočne Ugarske u Bačku – dodirne tačke i razlike [Serbs' emigration to the Southern Russia / Ukraine in mid-century and Ruthenians resettlement from North-East Hungary in Bačka – points of convergence and distinction]. *Seoba Srba u Rusko carstvo polovinom 18 veka. Zbornik 196 radova sa međunarodnog naučnog skupa u Novom Sadu* [The migration of Serbs to the Russian Empire in the middle in the mid-18th century. Proceedings of the International scientific meeting in Novi Sad]. Novi Sad, pp. 377–384.

38. Ramač J. (2006) Ivan Franko u publicistici o Srbima [Ivan Franko in publicistic writing about Serbs]. *Ivan Franko i Srbi: zbornik radova sa Međunarodnog simpozijuma* [Ivan Franko and Serbs: the collected papers of the International symposium]. Novi Sad: Srpsko-ukrajinsko društvo, Arhiv Vojvodine, pp. 65–74.

39. Ramach Y. (2007) *Rusnaci u Yuzhney Ugorskey (1751–1918)* [Rusyns in Southern Hungary (1751–1918)]. Novi Sad: Vojvodinian Academy of Sciences and Art.

40. Srpsko-ukrajinsko društvo (2005) *Seoba Srba u Rusko carstvo polovinom 18 veka. Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa u Novom Sadu, 7–9 maja 2003* [The migration of Serbs to the Russian Empire in the mid-18th century. Proceedings of the International scientific meeting in Novi Sad, May 7–9, 2003]. Novi Sad: Srpsko-ukrajinsko društvo.

41. Sibirinović M. (2002) *Iza horizonta. Ogledi iz ruske, ukrajinske, beloruske i gruzijske književnosti* [Over the horizon. Review on Russian, Ukrainian, Belarusian and Georgian literature]. Belgrade: Čigoja štampa.

42. Popović Lj. (2017) *Ukrajnistika i slovenski svet. Povodom 25 godina ukrajnistike na Univerzitetu u Beogradu. Zbornik naučnih radova* [Ukrainian Studies and the Slavic world. To the 25th anniversary of Ukrainian Studies in the University of Belgrade. The proceedings]. Belgrade: Philological Faculty.

43. Ivanović M. (ed.) (2007) *Ukrajinske bajke: na ukrajinskom i srpskom jeziku* [Ukrainian tales in Ukrainian and Serbian languages]. Novi Sad: Savez Rusina i Ukrajinaca Srbije.

44. Khardi Dj. (1998) Volodymyr Hnat'uk o socijalnih obistinokh pri bachvansko-srimskih Rusnacokh [Volodymyr Hnatiuk about social conditions under bachvansko-srimsky Rusyns]. *Shvetlosc* [Light], no. 1–2, pp. 49–53.

45. Hardi Đ. (2002) *Naslednici Kijeva između kraljevske krune i tatarskog jarma. Studija o državno-pravnom položaju Galičke i Galičko-Volinske kneževine do 1264* [Kyiv's successors between the King's Crown and Tatar Yoke. Research on State legal status of the Principality of Halych and the Principality of Galicia–Volhynia until 1264]. Novi Sad: Philosophy Faculty in Novi Sad.

46. Hardi Đ. (2004) O značenju bratstva galičkog kneza Romana Mstislaviča sa ugarskim kraljem Andrijom II i krakovskim knezom Leškom Belim u kazivanju galičkog letopisca [About the meaning of Galician Prince Roman Mstislavich's družhina, King of Hungary Andrew II and Prince of Krakow Leszek the White in writing the Galician Chronicle]. *Slavistika* [Slavic Studies], no. 8, pp. 361–368.

47. Khardi Dj. (2001) Uloga Ruskikh kalendarokh u formovan' u nacionalnogo identiteta bachvansko-srimskih Rusnacokh (1921–1941) [The role of Russian calendar in forming the national identity of bachvansko-srimsky Rusyns (1921–1941)]. *Shvetlosc* [Light], no. 4, pp. 408–417.

48. Popovic L. (2007) Prototypical and Stereotypical Color in Slavic Languages: Models Based on Folklore. *Anthropology of Color: Interdisciplinary Multilevel Modeling*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, pp. 408–422.